

tome je, ističe, u maloj zastupljenosti povijesnih izvora koji govore o “Crnoj smrti”, a zatim i u nevelikoj zainteresiranosti povjesničara u prošlosti da se bave tom temom. Autor također otkriva da se izvorna znanstvena građa o kugi u Dubrovniku u 14. stoljeću, kao i u ostalim mjestima i gradovima na istočnojadranskoj obali, nalazi u dubrovačkom i zadarskom arhivu.

U knjizi je autor opisao kako je počelo širenje te zarazne bolesti u Dubrovniku, koju su prenosili trgovački brodovi i obrtnici koji su u grad dolazili iz okolnih krajeva. Da se strah od oboljenja masovno širio među stanovnicima grada jasno pokazuje znatno povećan broj oporuka koje su sastavljene u dubrovačkom notarijatu. U oporukama Dubrovčani izjavljuju kome ostavljaju u nasljedstvo svoju imovinu, novac i ostala dobra.

O posljedicama epidemije, međutim, najbolje svjedoče gradski dokumenti, koji otkrivaju pojavu stvaranja jakog administrativnog aparata čija je glavna zadaća bila organizirati javnu obranu od prijenosa kuge, dok se manja briga pridavala svladavanju fizičkog širenja zaraze. Koja je skupina stanovnika bila najviše ugrožena teško je procijeniti, smatra Ravančić, jer u 14. st. nije postojao popis stanovništva u Dubrovniku. Međutim, da je kuga postala sastavnim dijelom svakodnevnog straha govori podatak da sredinom 14. st. u Dubrovniku nije sklopljen ni jedan trgovački ugovor. Kako je takva situacija mogla zaprijetiti gospodarskom razvoju Republike, Veliko je Vijeće 1377. izglasalo zakon o zabrani ulaska u grad onima koji dolaze iz zaraženih krajeva.

U zaključnim razmatranjima autor ocjenjuje da je “Crna smrt” u Dubrovniku, jednako kao i u ostatku Europe, u srednjem vijeku označila prekretnicu u njegovu društvenom i gospodarskom razdoblju. U dodatku na kraju nalazi se tabelarni prikaz sadržaja oporuka prema izvoru *Testamenta notariae* za 1348. godinu, zatim popis imena preminulih i preživjelih vlastelina tijekom epidemije u toj godini i transkripcija nekoliko oporuka iz spomenutog izvora.

Ova je knjiga vrijedan doprinos hrvatskoj historiografiji koja se bavi proučavanjem svakodnevne slike života u hrvatskom društvu u prošlosti. Zanimljivo je pratiti kako su se hrvatski krajevi

snalazili i kako su proživljavali situacije poput epidemije kuge, u kojima se istodobno nalazila i cijela Europa. Autor je u knjizi, na temelju izvora i objavljene europske i hrvatske literature, dočarao život u Dubrovniku u vrijeme ove opake bolesti te pokazao na koji je način postavljena političko-društvena organiziranost u cilju sprečavanja epidemije na prostoru Dubrovačke Republike.

Božena Glavan

Firenze e Dubrovnik all'epoca di Marino Darsa (1508-1567). Atti della Giornata di Studi - Firenze, 31 Gennaio 2009, ur. **Paola Pinelli**. Firenze: Firenze University Press, 2010, 96 str.

Ovaj zbornik okuplja radove pročitane na skupu “Firenca i Dubrovnik u doba Marina Držića” (*Firenze e Ragusa all'epoca di Marino Darsa*), održanome u Firenci 31. siječnja 2009. godine. Uredila ga je Paola Pinelli, poznata po istraživanju ekonomske povijesti Dubrovnika i njegovih odnosa s Firencem. Zbornik sadrži četiri znanstvena članka i kratku Držićevu biografiju. Jednako tako, na kraju se nalazi izbor iz tekstova eminentnih držićologa te bibliografija najznačajnijih znanstvenih radova o Držiću i njegovu djelu.

Prva uvodna studija, autora Marcella Garzaniti, naslovljena je “Druga obala Jadrana između humanizma i renesanse” (»L'altra sponda dell'Adriatico fra Umanesimo e Rinascimento«, str. 13-21). Ovaj tekst bavi se povijesnim kontekstom dalmatinskog

humanizma, skicirajući povijest regije od ranog srednjeg vijeka do petnaestog stoljeća. Osim što sadrži obilje korisnih podataka, tekst je fino balansirao što se tiče delikatnog pitanja kulturnog identiteta, ili još preciznije, identiteta Dalmacije. S jedne strane, Garzaniti ne poriče snažne romanske i talijanske utjecaje na tim prostorima, a s druge, priznaje apsolutnu dominaciju slavenske populacije i jezika u kasnom srednjem vijeku.

U studiji naslovljenoj “‘Magnificenza’ po Držiću” (»‘Magnificenza’ secondo Darsa«, str. 23-31) Slavica Stojan nastavlja svoja plodonosna istraživanja odnosa između Držićevih djela i socio-kulturne zbilje renesansnog Dubrovnika. Razumijevajući pojam “*magnificenza*” u širokom smislu, kao novu vrstu renesansnog konzumerizma u kojemu je luksuz postao načinom pokazivanja vlastita socijalnog statusa (stvarnog ili željenog), Stojan istražuje reference na ovaj novi mentalitet u Držićevim tekstovima. Tako se članak bavi različitim spomenima luksuznih predmeta, poput stranih tkanina, začina ili marcipana, no isto tako i načinima na koje Držić govori o svijetu koji je stajao iza njih - onom dubrovačkih zanatlija i trgovaca. Detaljna tekstološka analiza rezultira zanimljivom skicom dubrovačkog renesansnog mentaliteta u kojemu je pompoznost, tipična za *magnificenzu* drugdje - treba se samo sjetiti reprezentativne umjetnosti talijanskih gradova - bila ublažena lokalnim tradicionalizmom i nesklonošću isticanju pojedinca.

U tekstu naslovljenoj “Od ‘razuma svjetovnog’ do ‘razuma božjeg’: Skup Marina Držića” (»Della ‘ragione mondana’ e della ‘ragione divina’: l’Avaro di Marino Darsa«, str. 33-42) Rosanna Morabito analizira komediju *Skup*, čiji je prijevod na talijanski jezik nedavno objavila. Njena studija čitanje je ovog komada u tradicionalnom ključu - pridajući povlašten hermeneutički status urotničkim pismima - te je stoga uvelike posvećena otkrivanju prikrivenih kritičkih referenci na vladavinu patricijata. No, Morabito ide i korak dalje, rekonstruira Držićev pogled na svijet, koji su karakterizirali snažni parovi suprotnosti. Tako se u *Skupu* nalaze dva iznimno važna kontrasta koji mogu poslužiti u interpretiranju tog komada: suprotnost “božanskog” i “ljudskog”, te suprotnost između ljudi “naravi tihe” i onih “naravi tvrde”.

U članku “Trgovački odnosi između Firence i Dubrovnika (XV-XVI stoljeće)” (»Le relazioni commerciali tra Firenze e Dubrovnik (XV-XVI secolo)«, str. 43-50) Paola Pinelli daje pregled ekonomskih veza dvaju gradova. Najveći dio članka posvećen je profitabilnoj trgovini bosanskim i srpskim srebrom, koje su dubrovački trgovci donosili u Firencu i mijenjali za drugi iznimno važan artikl koji su nosili na Istok - firentinske tkanine. Pinelli se također bavi firentinskim sudjelovanjem u dubrovačkoj trgovini žitom, ukazujući na sudjelovanje mnogih firentinskih kompanija, poput Bardija ili Peruzzija u uvozu žita iz južne Italije u Dubrovnik. Konačno, članak se dotiče i trgovine robljem s Balkana, uglavnom ženama korištenima za domaće poslove, koje su Firentinci kupovali od Dubrovčana da bi ih dalje prodavali na talijanskome tržištu.

Nakon članaka slijedi Držićeva biografija autorice Rosanne Morabito (str. 51-56) koja, osim pregleda osnovnih činjenica iz njegova života, donosi i kratki pregled temeljnih interpretacija njegova djela i svjetonazora. Potom slijedi izbor iz reprezentativnih tekstova držičologije (57-87). Radi se o kraćim fragmentima iz važnih radova, uglavnom hrvatskih autora poput Vinka Foretića, Frana Čale, Slavice Stojan ili Dunje Fališevac, koji su posvećeni temeljnim pitanjima kao što su Držićev jezik, poetika, politički ili estetički stavovi. Zbornik završava solidnom bibliografijom najvažnijih radova o Držiću (str. 89-96).

Iako je ovaj zbornik relativno skromnih dimenzija, nema dvojbe da će, zajedno s nedavno objavljenim prijevodom *Skupa*, poslužiti kao dragocjen uvod u Držića za talijansku publiku. Treba osobito naglasiti činjenicu da su se autori u njemu služili najrecentnijim rezultatima hrvatske historiografije, što nažalost nije uvijek slučaj s publikacijama o hrvatskoj povijesti na stranim jezicima. Jedina ozbiljna primjeba koja bi se mogla uputiti ovom zborniku zapravo je polu-kompliment: šteta što nije većeg opsega.

Lovro Kunčević